

ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

УДК 331.522

Л. В. Синяєва,
І. С. Верховод

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ЖИТТЯ І СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ

Анотація. Стаття присвячена розробці теоретико-методологічних основ формування політики підвищення соціального захисту та якості життя населення на сучасному етапі економічного розвитку країни. Доведено, що у широкому значенні соціальний захист становить зміст соціальної функції держави. Проаналізовано заходи Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки щодо забезпечення і підтримки високих стандартів соціального захисту, що вимагають функціонування відповідних спеціалізованих аналітичних засобів, баз даних формування та оцінки якості життя і соціальної політики.

Ключові слова: соціальний захист, якість життя, показники, індикатори, стандарти, стратегія, соціальна політика, добробут населення.

Summary. The article is devoted to the development of the theoretical-methodological foundations of the formation of the policy of the increase of the social protection and the quality of the life at the present stage of the economic development. It has been proved that in the broad sense, the social protection is the content of the social function of the state. The measures of the State Strategy of Regional Development for 2021–2027 as for the providing and the support of the high standards of the social protection, which require the functioning of the appropriate specialized tools, the databases of their formation and the mark of the quality of the life and the social policy have been analyzed.

Key words: social protection, quality of life, indexes, indicators, standards, strategy, social policy, commonweal of population.

DOI : 10.33783/1977-4167-2021-49-1-84-91

Постановка проблеми. Однією з фундаментальних відмінностей сучасної України від інших країн є більша залежність добробуту широких верств населення від впроваджуваних державою заходів, спрямованих на життєзабезпечення населення країни в цілому. Розвиток соціальної сфери (науки, освіти, охорони здоров'я, культури) обумовлює задоволення соціальних потреб населення, сприяє розвитку нації, впливає на економічне здоров'я суспільства.

У світовій практиці рівень і динаміка здоров'я населення серед компонентів рівня життя поставлені на перше місце, оскільки розглядаються як базисна потреба людини і головна умова його діяльності. В Україні вирішення проблем бідності пов'язується з підвищенням державних соціальних стандартів та розширенням бюджетних можливостей соціальної політики без урахування розподілу доходів. Так, забезпечення якісної та доступної освіти в Україні вважається завданням переважно державного сектора. Задоволення потреб населення в медичних послугах не пов'язується з

розвитком ринку медичного страхування. Для поліпшення забезпечення населення комунальними послугами не розроблено заходів для громадського контролю за використанням ресурсів, отримуваних від споживачів. Останнього часу виникли проблеми пенсійного забезпечення населення України, проте жодних кроків не робиться для того, щоб подолати його монополізм у сфері пенсійного страхування. Зважаючи на сказане, нами зроблена спроба оцінити, чи впливають державні програми розвитку країни на використання наявного у суспільства економічного потенціалу [7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В наукових дослідженнях вчених радянського і пострадянського періодів розглядаються важливі аспекти детермінації рівня і якості життя, розробляються соціальні показники способу життя. Проблему способу життя і його якості досліджували Е. П. Андреев, Е. А. Ануфрієв, В. А. Артемов, Л. А. Арутюнян, І. В. Бестужев-Лада, Н. М. Блінов, В. І. Болтів, В. Г. Виноградський, Г. П. Гвоздьева, А. Г. Здравомислов, І. Т. Левикин, Е. Е. Писарен-

Бібліографія ДСТУ 8302:2015:

Синяєва Л. В., Верховод І. С. Проблеми забезпечення якості життя і соціального захисту населення. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2021. № 1 (49). С. 84–91. doi : 10.33783/1977-4167-2021-49-1-84-91.

References (APA):

Syniaieva, L. V., Verkhovod, I. S. (2021). *Problemy zabezpechennia yakosti zhyttia i sotsialnoho zakhystu naselennia* [Problems of ensuring the quality of life and social protection of the population]. *Visnyk Berdianskoho universytetu menedzhmentu i biznesu*, 1 (49), 84–91 (in Ukr.). doi : 10.33783/1977-4167-2021-49-1-84-91.

ко, Е. В. Струков, С. Г. Струмилін, В. І. Толстих, Г. К. Черкасов, В. А. Шабалін, В. А. Отрут.

У вітчизняній науці проблема оцінки комфортності середовища людського існування, міри задоволення людських потреб досліджувалась низкою науковців, серед яких Е. М. Лібанова, О. М. Гладун, О. С. Лісогор, О. А. Грішнова, Л. Г. Ткаченко, Н. В. Ковтун, О. М. Балакірева, В. Г. Никифорова, Г. В. Герасименко, О. В. Макарова, В. Г. Саріогло, О. А. Гейман та багато інших [2, 6].

Певні кроки до пояснення досягнутих результатів щодо якості життя населення України були зроблені в роботах Е. М. Лібанової, А. М. Колота, О. В. Макарової, В. Г. Саріогло, Г. І. Терещенко, А. В. Кудінової, Д. В. Верби, І. С. Верховод, Л. В. Синяєвої, А. В. Ярчук та деяких інших науковців [1, 3, 4, 7].

Було також показано, що Україна відрізняється від більш розвинутих країн не лише меншими обсягами фінансування соціальної сфери, а й гіршою здатністю цих галузей забезпечити ефективне використання виділених фінансових ресурсів відповідно з потребами споживачів їх послуг.

Незважаючи на значний обсяг проведених досліджень, ряд теоретичних і практичних питань є невирішеними. В теоретичному плані актуальність теми дослідження обумовлена необхідністю подальшої розробки основних напрямків і механізмів підвищення якості життя населення країни.

Мета статті — поглибити розуміння залежності соціального захисту та якості життя в Україні від пропорцій розподілу ресурсів, що виділяються на поліпшення їх характеристик.

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією з центральних проблем сучасності є поглиблення протиріччя між особистістю і суспільством. Поглиблення цього протиріччя призводить до деградації особистості, до посилення її соціальної апатії, до зміцнення помилкових цінностей у духовному світі. Найбільшою особливістю сучасного періоду є посилення нерівномірності суспільного розвитку. Реформи, що йдуть в Україні останні десятиліття, змінили не тільки соціальні відносини, а й характер суспільного середовища, психологічну атмосферу суспільства, життєві стратегії людей та якісну оцінку показників соціального добробуту [4, 5].

У перехідний період розвитку суспільства потреба в соціальних гарантіях зростає, соціальні завоювання минулого необхідно використовувати як основу розвитку і вдосконалення законодавства, регульованих соціальних нормативів. Різке зниження уваги з боку держави до соціальних проблем дискредитує ідею ринкових відносин як більш ефективну форму господарювання, ніж централізована економіка. Вже в перші роки реформи соціальні виплати були зменшені в на-

багато більшій мірі, ніж був знижений обсяг виробництва товарів. Це дезорієнтує суспільну волю і цілеспрямованість, виступає чинником деградації і власне виробництва, оскільки дозволяє його витрати здійснювати за рахунок зниження життєвих стандартів основної маси людей. Соціальна функція економіки є не навантаженням на неї, а її органічною складовою, одним з найважливіших внутрішніх ресурсів і стимуляторів економічного розвитку. Без реалізації цієї функції вже в середньостроковому періоді економіка втрачає здібність не тільки до підвищення своєї ефективності, але і до простого відтворення. Застій в цьому стані веде до того, що не прагнення до підвищення ефективності виробництва, а соціальні проблеми, необхідність зупинити падіння соціальної сфери, є передумовою і метою економічних перетворень [6].

Найважливішою задачею в сфері соціальної орієнтації повинно стати суттєве підвищення її ефективності, концентрація зусиль на розв'язанні найбільш гострих соціальних проблем, пошук і розробка нових механізмів реалізації соціальних програм, що забезпечують скорочення невиправданих бюджетних витрат, а також більш раціональне використання фінансових і матеріальних ресурсів у соціальній сфері. Сучасна система соціального захисту України базується на старому фундаменті, який сформувався ще за часів радянської влади. В 2003 році прийнято новий пенсійний закон, який передбачає перехід системи пенсійного забезпечення до системи соціального страхування. Було розширено допомогу сім'ям і підвищено пенсії. В 1992 році створено Пенсійний фонд України, який вперше узгодив заробітну плату із розміром допомоги, того ж року почала функціонувати Служба зайнятості населення. Під час проведення комплексних заходів соціального захисту населення продовжувався процес підвищення розмірів всіх видів соціальних виплат, розширилось коло осіб, які користуються матеріальною підтримкою держави. Це було закріплено прийняттям цілого ряду законів («Про зайнятість населення», «Про мінімальний споживчий бюджет», «Про основи захищеності інвалідів», «Про статус і соціальний захист громадян, що постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» та інші) [2, 6].

Отже, найважливішим елементом соціальної ринкової економіки виступає соціальна держава. Головне в «державі добробуту» — це соціальний захист населення, під яким розуміють сукупність законодавчо встановлених економічних, соціальних і юридичних гарантій і прав, соціальних інститутів і установ, що забезпечують їх реалізацію для підтримки життєзабезпечення і діяльного існування різних соціальних верств і груп населення, перш за все, вразливих. Інакше кажучи,

провідним завданням соціального захисту населення повинен бути захист від соціальних ризиків шляхом комплексного сприяння людині з боку держави у вирішенні різних проблем упродовж усього її життя, що потребує найповнішого використання усіх видів ресурсів, серед яких людські набувають особливого значення. Соціальний захист передбачає розвиток за рахунок держави освіти, охорони здоров'я, довкілля, підвищення професійної підготовки працівників. Створення системи соціального захисту передбачає наступні напрями діяльності держави:

- забезпечення членам суспільства високого прожиткового мінімуму і надання матеріальної допомоги тим, кому внаслідок об'єктивних причин вона необхідна;
- встановлення привілеїв неможливим і вилучення привілеїв у тих, хто в них не має потреби;
- створення умов, що дозволяють громадянам заробляти кошти для повноцінного життя будь-якими способами, які не суперечать закону;
- створення умов, що забезпечують задоволення високого рівня потреб громадян в освіті, медичній допомозі тощо;
- забезпечення сприятливих умов праці для найманих працівників, захист їх від негативних впливів ринкової економіки;
- забезпечення екологічної безпеки членів суспільства;
- захист цивільних і політичних прав і свобод, що відповідають принципам правової, соціальної держави;
- захист від політичного переслідування і адміністративного свавілля;
- забезпечення свободи духовного життя, захист від ідеологічного тиску;
- створення сприятливого соціально-психологічного клімату як в суспільстві загалом, так і в окремих його осередках і структурних рівнях, захист від психологічного тиску;
- забезпечення максимальної стабільності суспільного життя.

Для реалізації цих заходів необхідно вивчати прагнення людей, які дійсно належать до числа найважливіших соціальних явищ.

Головними завданнями соціальної діяльності держави на сучасному етапі мають бути:

- 1) ліквідація бідності і забезпечення динамічного зростання рівня життя населення, в першу чергу, за рахунок збільшення заробітної плати, пенсій та стипендій, компенсаційних виплат тощо;
- 2) соціалізація структурних складових економіки, що реалізується у державі (блоків структурної, інвестиційної, цінової, бюджетної, грошово-кредитної, податкової діяльності тощо);
- 3) забезпечення умов максимально повної реалізації принципів соціальної справедливості,

виконання соціальних прав, гарантій людини, визначених конституцією;

- 4) забезпечення соціальної стабільності та соціальної безпеки [4].

Показником результативності соціальної діяльності держави є рівень та якість життя населення, за ступенем розвитку соціальної сфери та добробуту народу, рівнем його освіченості і тривалості життя, за цими ж параметрами оцінюються успіхи трансформаційних процесів.

Найважливішими елементами соціальної діяльності держави є сприяння високому рівню зайнятості населення через формування відповідних механізмів підтримки зайнятості, забезпечення соціального захисту проведенням політики доходів шляхом застосування різних форм компенсацій, індексацій, надання допомоги найбіднішим, забезпечення допомоги в разі безробіття, соціальне страхування тощо. Держава у своїй діяльності повинна забезпечувати реалізацію двох підходів щодо політики доходів, яка спирається на гарантії забезпечення для кожного індивіда існування не нижче межі бідності (європейський підхід, що заснований на провідній ролі держави та принципах соціальної справедливості), та створенням умов для економічної активності населення (американський підхід, що заснований на економічній раціональності).

Головна мета держави — дати поштовх зростанню темпів економічного розвитку на основі підвищення суспільного виробництва для подальшої соціалізації економіки, забезпечення гідного рівня та якості життя людини.

Соціальні функції держави впливають на її обов'язки перед суспільством, регламентуються Конституцією і об'єднують численні складові, до основних з яких належать: забезпечення хоча б простого відтворення населення з поліпшенням якості життя та стану генофонду, відтворення потенціалу ресурсів праці за вимірами його духовності, здоров'я професійного рівня, забезпечення зайнятості, мінімального прожиткового рівня, розвитку охорони здоров'я, освіти, культури, поліпшення стану довкілля за коротко- та довгостроковими програмами.

Головною функцією соціальної сфери є функція соціального відтворення різних верств і груп населення як суб'єктів історичного процесу, а також їх всебічного життєзабезпечення. Ця функція є однією з найважливіших для розвитку суспільства. У ній виявляється необхідність реалізації генеральної потреби всього суспільства в підтримці свого існування і перспектив цілісності та історичного розвитку [5].

Відтворення соціальних суб'єктів являє собою процес еволюції всієї системи соціальних відносин. Система соціальних відносин охоплює всі прояви життя соціальної спільноти і проявляється у безперервному функціонуванні соціаль-

ної структури, соціальних інститутів, соціальних норм і цінностей у межах конкретних економічних систем або певного історичного періоду. Циклічність відтворення поколінь людей втілює тенденції зміни соціальної системи, властиві конкретному етапу суспільного розвитку.

Одночасно з кількісним аспектом, що характеризує фізичне відтворення людей, соціальне відтворення, як функція соціальної сфери, має не менш важливий якісний зміст, пов'язаний з відтворенням певних соціальних якостей, необхідних людині для життя.

Для визначення ефективності соціальної політики застосовуються різні індикатори. Так, у якості найважливішого міжнародного індикатора якості життя застосовується індекс розвитку людського потенціалу, який базується на таких показниках: очікуваної тривалості життя, рівня освіти і рівня життя, що вимірюється на базі реального ВВП на душу населення. На сучасному етапі також використовуються:

- показники рівня життя (доцільний коефіцієнт диференціації доходів), індекс концентрації доходів населення (індекс Джіні), поріг бідності і багатства, коефіцієнт соціальної стратифікації населення, міра задоволення потреб, структура прибутків і витрат ітн.;

- мінімальні державні стандарти (прожитковий мінімум, мінімальна заробітна плата тощо);

- соціально-демографічні показники (тривалість життя, динаміка захворюваності, народжуваності, смертності);

- показники економічної активності населення (співвідношення зайнятих в різних секторах економіки, рівень зайнятості і безробіття, самозайнятість, міграція населення і її причини, міграція інтелектуалів);

- показники соціальної напруженості (участь в політичних заходах, страйках, поріг безробіття, динаміка злочинності, корупція і т. д.);

- показники розвитку соціальної сфери (рівень бюджетної забезпеченості регіону, частка державних і комерційних структур, позабюджетні соціальні фонди, співвідношення платних, пільгових і безкоштовних послуг тощо);

- частка витрат на екологію в ВВП.

Оцінюючи соціально-економічну ситуацію в Україні за допомогою названих індикаторів, можна зробити висновок про те, що курс реформ, що проводиться на протязі багатьох років, не супроводжувався певною соціальною політикою. Держава по суті припинила контролювати найважливіші соціальні процеси. Замість цього час від часу ухвалювалися кон'юнктурні популістські рішення, які лише посилювали недовіру до влади і до перетворень, що проводяться нею.

Соціально не обґрунтований курс реформ і послаблення державного регулювання еконо-

міки обернулися найтяжчою кризою всієї соціальної сфери. Соціальна ціна реформ виявилася дуже високою для більшості населення України, яка понесла величезні, багато в чому непоправні втрати.

Те, що жителі України живуть погано і дуже погано, для експертів Світового банку не є секретом. У липні поточного року фахівці Світового банку проаналізували рівень життя в нашій країні і дійшли висновку, що бідних в Україні стало більше.

Економічна криза, що почалася в Україні в 2014 році, призвела до того, що рівень бідності зараз вище, ніж п'ять років тому. Якщо в 2014 р. за межею бідності жили 15 % населення України, то сьогодні — 25 %.

Фахівці Світового банку спробували підняти настрій українцям все тими ж розмовами про «потенціал». Зокрема, за їх словами, економічний потенціал України вище, ніж в Польщі, Румунії, Грузії, Індонезії. Наша країна має не тільки найбільші в Європі запаси родючих земель, а й вигідне географічне положення. Однак всі ці плюси перекреслюються державною політикою, яка у сфері економічного розвитку відстала на 20 років.

Про рівень життя в країні можна судити по співвідношенню забезпечених і бідних верств населення. Зіставлення бідності між країнами носить умовний характер в силу неоднакової бази (мінімального прожиткового рівня). Бідність більшості населення, як і раніше, залишається головною соціальною проблемою України.

Важливою складовою частиною економічного потенціалу є національне багатство, яке є сукупністю матеріальних ресурсів, накопичених продуктів минулої праці, врахованих і залучених до економічного обороту природних ресурсів. Та частина сукупного суспільного продукту, що залишається за вирахуванням спожитих у процесі виробництва засобів праці і матеріальних витрат, є національним доходом, зростання якого дозволяє державі підвищувати мінімальний розмір оплати праці та пенсії, здійснювати соціальні програми. Показник рівня ВВП в Україні та ВВП на душу населення за паритетом купівельної спроможності свідчить про ступінь багатства країни і її можливості забезпечити більш високий рівень життя.

Найбільш відстаючим компонентом якості життя, в зіставленні з розвинутими країнами, є всі види послуг населенню. У розвинених країнах платні послуги займають в споживчому бюджеті населення, як правило, більше місце, ніж харчування. Ці послуги, по-перше, не можна порівняти з українськими за складом, по-друге, вагома відмінність якості цих послуг, відповідно, і ціни на них. Розвиток соціальної сфери (науки, освіти, охорони здоров'я, культури) має обумовлювати задоволення соціальних потреб населення,

сприяти розвитку нації, впливати на економічне здоров'я суспільства [7, 8].

У світовій практиці рівень і динаміка здоров'я населення серед компонентів рівня життя поставлені на перше місце, оскільки розглядаються як базисна потреба людини і головна умова його діяльності. Криза останніх років призвела до зростання смертності. За статистикою Міністерства фінансів України, в 1991 р. в країні проживало 51,5 мільйона чоловік. А вже на 1 січня 2020 р., за офіційними даними, населення скоротилося до 41732 779,0 тис. осіб. Реально ж, вважають експерти, в Україні сьогодні проживає близько 36 мільйонів жителів (близько 7–8 мільйонів працюють за кордоном).

Природне скорочення населення у 2019 р. склало 272297 осіб. Але і це ще не все: за прогнозами ООН, до 2050 р. населення України скоротиться ще на 6,5 мільйонів осіб. Динаміка смертності значною мірою визначається ослабленням здоров'я, погіршенням охорони здоров'я і харчування людей.

Українська медицина знаходиться в занепаді. Майже вдвічі скоротилася чисельність середнього медперсоналу: з 607 тисяч до 367 тисяч осіб. Медики їдуть за кордон через низькі зарплати. На чужині їм пропонують набагато кращі умови. Так, в Білорусії діє програма з працевлаштування фахівців з України. Запрошеним лікарям пропонують місце в гуртожитку або будинок, а також зарплату понад 350 дол. для лікарів-терапевтів.

Для подолання цих негативних факторів необхідно додаткове фінансування цих галузей, що утруднене в сьогодишніх умовах України, але дуже важливо для подальшого розвитку і добробуту країни. Підвищення якості життя громадян є першочерговим завданням будь-якої держави, яка прагне до більш високого рівня економічного розвитку.

Наслідком приватизації і інфляції стала деформована соціальна структура суспільства. Сталися розпад і декваліфікація робочого класу і науково-технічної інтелігенції. Виник новий вузький прошарок людей — клани (приблизно 7 % загальної чисельності населення), які здійснили перерозподіл суспільного багатства на свою користь [9].

У трансформаційний період ще більш загострилися екологічні проблеми, що пов'язано не тільки з наслідками чорнобильської катастрофи, але і з результатами сімдесятирічного ігнорування охорони природи (навколишнього середовища). За оцінками зарубіжних експертів, щорічні втрати України від неефективності і екологічно невваженого природокористування, забруднення навколишнього середовища складають від 15 до 20 % її національного прибутку.

Таким чином, можна зробити очевидний висновок, що соціально-економічні наслідки реалі-

зації впровадження ліберально-монетаристської моделі ринкової трансформації для України виявилися неефективними.

На грані повного руйнування знаходяться практично всі галузі соціальної сфери: освіта, охорона здоров'я, культура, громадський транспорт і ін. Їх хронічне недофінансування, надто низький рівень заробітної плати, матеріально-технічна незабезпеченість призвели до розвалу багатьох підприємств і систем життєзабезпечення, плінності кваліфікованих кадрів. Значно поменшала доступність соціальних послуг для основної маси населення внаслідок різкого зростання їх платності.

Не меншу небезпеку для України містить в собі загроза депопуляції в зв'язку з погіршенням всіх демографічних показників народжуваності, смертності, природного приросту, очікуваної тривалості життя.

В основі цих негативних процесів, що передбачають зниження репродуктивного потенціалу, погіршення генофонду, лежать не стільки чисто демографічні закономірності, скільки соціально-економічні чинники (табл. 1).

Якість життя трактується як головна мета соціально-економічного розвитку та найважливіший критерій ефективності управління економічними процесами та соціальною сферою. Посилення уваги до проблем якості життя населення змушує уряд країни при розробці стратегії соціально-економічного розвитку враховувати суспільну думку щодо пріоритетів розвитку. Важливо визначити, як впливає суспільство на світогляд та світосприйняття людини, чи є у неї можливість отримувати задоволення від процесу праці, чи може вона розвиватися протягом усього життя та, будучи здоровою, робити значний внесок у загальносуспільний розвиток. Це зумовлює необхідність виявлення взаємозв'язків складових якості життя, нових підходів до створення та використання методів оцінки якості життя людини [11, с. 541].

Висновки. Проведене дослідження дозволяє констатувати наступне: зростання вагомості бюджетних трансфертів та законодавчо встановлюваних соціальних стандартів для населення не вирішує, а консервує проблему низького рівня соціального захисту та якості життя. Збереження домінування бюджетного фінансування хоча й сприяє збереженню доступності створюваних галузю благ, проте суттєво уповільнює процеси її розвитку, перешкоджає розширенню пропозиції та її диверсифікації, відповідно з потребами споживачів.

Таким чином, ми вважаємо, що в умовах сучасної України домінування бюджетного фінансування створює скоріше перешкоду, ніж передумову поліпшення внеску коштів в соціальний

**Оцінка якості життя населення України, за основними показниками
(складено авторами за даними: <http://www.ukrstat.gov.ua>)**

Показник	2015	2019
Природне середовище		
Індекс екологічної безпеки	0,6256	0,5287
Частка населення, яке вважає екологічну ситуацію у своєму місті / селі відносно або цілком благополучною, %	45	39
Державні видатки в галузі екології, у% до ВВП	0,6	0,53
Соціальне середовище		
Здоров'я		
Бюджетні видатки на охорону здоров'я, у% до ВВП	1,13	2,29
Кількість лікарняних закладів, тис.	1,8	1,7
Кількість лікарів усіх спеціальностей, осіб на 10000 населення	186	171
Кількість середнього медичного персоналу, осіб на 10000 населення	88,6	63,82
Очікувана тривалість життя при народженні, років (жінки)	77	74,8
Очікувана тривалість життя при народженні, років (чоловіки)	68,1	62,8
Освіта		
Бюджетні видатки на освіту, у% до ВВП	6,67	4,50
Дошкільні навчальні заклади, тис.	15	14,9
Загальноосвітні навчальні заклади, тис.	17,6	16,9
Вищі навчальні заклади (3—4 рівень акредитації), од.	277	289
Частка населення, яке скоріше або повністю задоволено своєю освітою, %	41	38
Частка населення, якому не вистачає можливості дати дітям повноцінну (бажану) освіту, %	22	29
Безпека		
Всього виявлено злочинів	529139	523911
Всього засуджено осіб	102170	56638
Культура		
Бюджетні видатки на культуру, мистецтво, фізичну культуру, туризм, у% до ВВП	1,13	13,4
Кількість закладів культури, мистецтва за видами (театри, музеї, бібліотеки, стадіони, палаци спорту, гуртки тощо), тис.	34356	19117
Кількість внутрішніх туристів і екскурсантів, на 100 тис. населення	1490	1260
Туристи-громадяни України, які виїжджали за кордон, осіб	2085203	720265
Частка населення, якому вистачає повноцінного дозвілля, %	24,6	21,2
Частка населення, якому не вистачає можливості повноцінно проводити відпустку, %	42,4	56,7
Житло		
Розмір житлової площі, м ² на 1 особу	23,9	23,9
Кількість сімей та однаків, які перебували на квартирному обліку на кінець року, тис.	657	765
Кількість сімей та однаків, які одержали житло протягом року, тис.	3	2,7
ВВП на одну особу за ПКС у дол. США	3054,6	2639,82
Індекс споживчих цін до грудня попереднього року	143,3	113,7
Співвідношення зовнішнього боргу та ВВП, %	54	
Тіньова економіка, %	42	32
Частка населення, яке вважає себе бідними, %	27	24,6
Зайняте населення працездатного віку, у% до населення відповідної вікової групи	64,5	56,1
Безробітне населення працездатного віку, у% до економічно активного населення відповідної вікової групи	9,7	9,9
Темпи зростання номінальної заробітної плати, до попереднього року, %	106,0	137,1
Темпи зростання реальної заробітної плати, до попереднього року, %	93,5	119,1
Суспільно-політичне середовище		
Частка населення, яке незадоволене роботою уряду, %	42	69,6
Частка населення, яке вважає, що сьогодні в Україні люди можуть вільно висловлювати свої політичні погляди, %	72	65
Довіра до ЗМІ, %	19	48
Частка населення, яке повністю або скоріше за все задоволене своїм життям, %	32	25

захист і зростання якості життя населення. Така монополія провокує розвиток неформального розвитку економіки та суттєво обмежує її можливості відповідно до потреб населення.

Література

1. Лібанова Е. М., Гладун О. М., Лісогор Л. С. та ін. Вимірювання якості життя в Україні : аналітична доповідь. К. : 2013.

2. Грішнова О. А. Ефективність інвестицій в людський капітал в Україні: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми розвитку ринку праці та політика зайнятості населення в умовах трансформації економіки України», (20–21 листопада 2003 року). Луганськ : Східноук. нац. Університет ім. В. Даля, 2003. — С. 38.

3. Кудінова А., Верба Д. Проблеми соціальної сфери в Україні: результат дефіциту ресурсів чи неефективного державного регулювання? *Україна: аспекти праці*. 2014. № 3. С. 34–41.

4. Людський розвиток в Україні: соціальні та демографічні чинники модернізації національної економіки : [колективна монографія] / за ред. Е. М. Лібанової. К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, 2012. 320 с.

5. Соціальні результати державних програм: теоретико-методологічні та прикладні аспекти оцінювання : [монографія] / за ред. Е. М. Лібанової ; Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України. Умань : Видавець «Сочинський», 2012. — 312 с.

6. Якість життя населення регіону: аналіз, прогнозування, соціальна політика : монографія / за ред. В. Г. Никифорова ; МОНМС України. Одеський нац. Економічний ун-тет. Одеса, 2012. 316 с.

7. Ярчук А. В. Качество жизни в контексте теории и практики социального благосостояния. *Материалы VII Международной научно-практической конференции: «Наука и инновации — стратегические приоритеты развития экономики государства». Секция: Экономика, менеджмент Костанайский инженерно-экономический университет им. М. Дулатова*. 2016. 470 с.

8. Ярчук А. В., Синяєва Л. В. Сутність і еволюція формування поняття «якість життя населення». *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції за результатами досліджень 2014 року «Проблеми та перспективи сталого розвитку АПК»*. 2015. том 3.

9. Balcerzak, A. P., & Pietrzak, M. B. (2016). Quality of Institutions for Knowledge-based Economy within New Institutional Economics Framework. Multiple Criteria Decision Analysis for European Countries in the Years 2000–2013. *Economics & Sociology*, 9 (4), 66–81. DOI : 10.14254/2071-789X.2016/9-4/4).

10. Kahneman, D., & Krueger, A. B. (2006). Developments in the Measurement of Subjective Well-Being. *Journal of Economic Perspectives*, 20 (1), 3–24.

11. Synyayeva, L., Denys Verba, D., Yarchuk, A., Verkhovod, I., Aleksandrov, D. (2021). Resources of Educational and Healthcare Industries and Population Welfare: Comparative Analysis in Post-socialist and OECD Countries. *Weas Transactions on business and economics*, 18, 531–542. DOI : 10.37394/23207.2021.18.54.

References

1. Libanova, E. M., Hladun, O. M., Lisohor, L. S. (2013). *Vymiryuvannya yakosti zhyttya v Ukraini* [Measuring of the quality of life in Ukraine]. Kyiv [in Ukrainian].

2. Grishnova, O. A. (Ed.) (2003). *Efektivnist investytsiy v lyudskyy kapital v Ukraini* [The effectiveness of investment in human capital in Ukraine]. *Problemy rozvytku rynku pratsi ta polityka zaynyatosti naseleennya v umovakh transformatsiyi ekonomiky Ukrainy* [Problems of development of labor market and policy of employment in condition of transformation of economy of Ukraine. *Proceedings of the International Scientific and Practical Conference*]. Luhansk.

3. Kudinova, A., Verba, D. (2014). *Problemy sotsialnoi sfery v Ukraini: rezultat defitsytu resursiv chy neefektyvnogo derzhavnoho rehulivannia?* [Problems of social sphere in Ukraine: result of lack of resources or inefficient government regulation?]. *Ukraina: aspekty pratsi*, 3, 34–41 [in Ukrainian].

4. Libanova, E. M. (Ed.) (2012). *Lyudskyy rozvytok v Ukraini: sotsialni ta demohrafichni chynnyky modernizatsiyi natsionalnoyi ekonomiky* [Human development in Ukraine: social and demographic factors of modernization of national economy]. Kyiv, Institute of Demography and Social Research named by M. V. Ptucha of the National Academy of Sciences of Ukraine [in Ukrainian].

5. Libanova, E. M. (Ed.) (2012). *Sotsialni rezultaty derzhavnykh prohram: teoretyko-metodolohichni ta prykladni aspekty otsynyuvannya* [Social results of state programs: theoretical-methodological and applied aspects of evaluation]. Uman, Sochinskyi Publ. [in Ukrainian].

6. Nykyforenko, V. G. (Ed.) (2012). *Yakist zhyt-tya naseleennya rehionu: analiz, prohnozuuvannya, sotsialna polityka* [Quality of life of population of region: analysis, forecasting, social policy]. Odessa, Odessa national Economic University [in Ukrainian].

7. Yarchuk, A. V. (2016). *Kachestvozhyzny v kontekstetey y praktyky sotsyalnoho blahosostoyanyya* [Quality of life in the context of the theory and practice of social commonweal]. *Science and Innovation — Strategic Priorities of Development of State Economy. Proceedings of the VII International Scientific and Practical Conference*. Kostanay University of Engineering and Economics named after M. Dulatov [in Russ.].

8. Yarchuk, A. V. (2015). *Sutnist i evolyutsiya formuvannya ponyattya «yakist zhyttya naseleennya* [The essence and evolution of concept of «quality of life]. *Problemy ta perspektyv ystalooho rozvytku APK — Problems and prospects for sustainable development of ABC: Proceedings of the International Scientific and Practical conference on the results of research in 2014*, vol. 3 [in Ukrainian].
9. Balcerzak, A. P., & Pietrzak, M. B. (2016). Quality of Institutions for Knowledge-based Economy within New Institutional Economics Framework. Multiple Criteria Decision Analysis for European Countries in the Years 2000–2013. *Economics & Sociology*, 9 (4), 66–81. DOI : 10.14254/2071-789X.2016/9-4/4).
10. Kahneman, D., & Krueger, A. B. (2006). Developments in the Measurement of Subjective Well-Being. *Journal of Economic Perspectives*, 20 (1), 3–24.
11. Synyayeva, L., Verba, D., Yarchuk, A., Verkhovod, I., Aleksandrov, D. (2021). Resources of Educational and Healthcare Industries and Population Welfare: Comparative Analysis in Post-socialist and OECD Countries. *Weas Transactions on business and economics*, 18, 531–542. DOI : 10.37394/23207.2021.18.54.